

این روزها خیال هیچکس آسوده نیست

راه کارهای ملی و بین‌المللی برای بازگشایی مدارس

آقای دکتر «محمود امانی طهرانی» دبیر کل شورای آموزش و پرورش چهارم شهریورماه در یک برنامه زنده از استودیوی «آموزش پژوهی»، مطالبی را با عنوان «راه کارهای ملی و بین‌المللی بازگشایی» در دو بخش بیان کرد در بخش اول با بیان سیزده نکته از تجربیات جهانی که حاصل گفت‌وگوی استاد «سیدحسین رضوی» با معلمان در کشورهای مختلف بود، و در بخش دوم با بررسی شیوه‌نامه آموزشی ۱۴۰۰-۹۹ که توسط معاونت آموزشی کشورمان نوشته شده بود، ماهیت بازگشایی را مورد واکاوی قرار داده و چند راه کار کاربردی برای کادر آموزشی برشمرد، که باز نشر آن خالی از لطف نیست. دکتر امانی سخنان خود را با بیان نکته‌های فلسفی و در خور تامل آغاز کرد.

۴. افت تحصیلی: تحقیقات کشورهای

مختلف نشان می‌دهد که به دلیل لطمه‌ای که در دوران کرونا به بچه‌ها وارد شد با افت جدی در دروس سال قبل مواجه شدند و با وجود تخمینی بودن این اعداد به آن‌ها استناد می‌شود. مثلاً افت پنجاه درصدی در یادگیری ریاضی و افت بیست تا سی درصدی خواندن در سال گذشته گزارش شده است، پس مدارس باید مرور و بازآموزی را جدی بگیرند.

۵. کم، زیاد است: یعنی اگر محور فعالیت معلمین در این دوران، آموزش‌های پایه باشد و مطمئن شویم مطالب اصلی یادگیری جدی گرفته شود و از بخش‌های مستحبی و افزوده صرف‌نظر شود و حجم کار روی بخش‌های بنیادی باشد تا حصول اطمینان از این‌که بچه‌ها به سطح مناسبی از یادگیری رسیده‌اند، افزایش پیدا کند.

۶. یادگیری تلفیقی: به سراغ موقعیت یادگیری تلفیقی برویم یعنی موقعیت‌های یادگیری که در آن درس‌ها به هم پیوند می‌خورد و رشد می‌یابد.

خودآموزها و در کنار آن‌ها آموزش تلویزیونی را شامل شود.

۲. ارزش‌یابی: ارزش‌یابی دغدغه‌ای جدی است و نوآوری و کارایی آن باید مورد توجه قرار گیرد. تنوع و به کارگیری روش‌های مختلف مانند اجرای پروژه‌ها، گزارش آن‌ها، آزمون عملکردی و حتی ارزیابی با استفاده از بازی‌سازی، شدنی است، اما نیاز به فعالیت جدی تولیدی و فکری دارد.

۳. خودارزیابی: باید به‌طور جدی به خودارزیابی بچه‌ها بها داد، آن‌ها را نسبت به خودارزیابی‌شان آگاه کرد و این موضوع را مبنای بسیاری از اقدام‌ها قرار داد. مثلاً اگر دانش‌آموزی در خودارزیابی به مواردی می‌رسد که نیازمند تقویت در یادگیری است باید به آن اعتماد کرد و محیط را برای او فراهم کرد. یعنی ارزیابی از یک ابزار برای گذر از یک مقطع تحصیلی به مقطعی دیگر، به ابزاری برای ترمیم یادگیری، کمک به یادگیرنده و دادن آگاهی به خود او، خانواده و معلم برای جبران یادگیری تبدیل شود. ماهیت ارزیابی در این‌جا بسیار اهمیت پیدا می‌کند.

امانی طهرانی: این روزها هر چه به روزهای مدرسه نزدیک می‌شویم تب‌وتاب ما بیشتر می‌شود و بسیار طبیعی است که خیال هیچکس آسوده نباشد. در این فرصت تلاش می‌کنم شمه‌ای از این تب و تاب را مرور کنم که یافته‌های این مرحله شامل نگرانی‌ها، داشته‌ها و اعمالی است که باید در این دوران انجام دهیم. طبق جمع‌بندی آقای «سید حسین رضوی» تجربیات جهانی را می‌توان در سیزده بند خلاصه کرد:

بخش اول:

۱. آموزش از راه دور: در جهان، آموزش در دوران کرونا را نه فقط آموزش مجازی و الکترونیک بلکه «یادگیری از راه دور» می‌نامند؛ چراکه عده زیادی از دانش‌آموزان سرتاسر جهان به‌صورت جدی به وب دسترسی ندارند. آمار ارائه شده در کشور ما توسط مسئولین آموزش و پرورش چهار میلیون دانش‌آموز است، پس واقع‌بینانه نیست که آموزش غیرحضور را تنها مبتنی بر وب در نظر بگیریم بلکه باید از واژه‌ای استفاده کنیم که شمولیت داشته باشد و درس‌نامه‌ها، کاربرگ‌ها،

۷. اهمیت تحرک بچه‌ها: نه تنها تربیت بدنی باید به‌عنوان برنامه ارائه شود، بلکه تمام درس باید بچه‌ها را به جنب‌وجوش وادارد.

۸. ارجحیت آموزش‌های آنلاین: این‌ها چرخش‌های مهمی است. این کار عقب‌نشینی نیست بلکه متعادل‌سازی است در نتیجه سیاست‌های ما باید به گونه‌ای باشد که بیشترین نفع را به یادگیرندگان برساند، یعنی تولید آنلاین شما باید در فضای آنلاین هم باقی بماند. مثلاً در برنامه‌های تلویزیونی اگر فرد نتوانست در آن لحظه برنامه مدنظر خود را مشاهده کند می‌تواند آن‌را در فضای آنلاین با عنوان «تلویزیون» پیدا کند. با این کار سیاست‌هایی در نظر می‌گیرند که بیش‌تر از پنج ساعت سراغ فضای آنلاین نروید.

۹. آموزش نرم‌افزار محور: آموزش دوران کرونا بیش از آن که سخت‌افزار محور باشد باید نرم‌افزار محور باشد. یعنی تنها به‌دنبال توسعه سخت‌افزاری نباشیم زیرا نرم‌افزارها بهتر عمل می‌کنند. مدارس هوشمند خارج از کشور و تیزهوشان که به‌طور کامل الکترونیکی است و توجه زیادی به سخت‌افزار دارند، نتیجه دلخواهی نگرفتند پس به‌دنبال نرم‌افزار بروید. یعنی طراحی‌های آموزشی برانگیزاننده مثبت، موثر، درگیرکننده، ترکیبی و خوب داشته باشید و در کنار آن از سخت‌افزار هم استفاده کنید.

۱۰. اهمیت طراحی آموزشی: آموزش مجازی به معنای انتقال و برگزاری کلاس‌های سنتی و معمول بر بستر اینترنت نیست. فقط دوربین نگذاریم و همانند آموزش سنتی پیش ببریم بلکه باید ایده‌ها توسعه پیدا کنند. در مورد نقش دانش‌آموز، معلم، نقش محیط یادگیری و خانواده‌ها تجدیدنظر شود و آیین جدیدی را معرفی کند به‌عبارتی فلک را سقف بشکافد و طرحی نو دراندازد.

۱۱. یادگیری خرد: یادگیری خرد یا learning object در تولید محتوای آموزشی در حال جان‌گرفتن است. در واقع این‌ها همان «lo» ها هستند که قبلاً به آن‌ها اشاره کردم مثل مواد و مصالح ساختمانی تولیدشده توسط دیگران و استفاده از آن در ساختمان‌های خودشان است.

لازم نیست تمام تدریس گذاشته شود بلکه استفاده از خرد آموزش‌ها و قطعات آموزشی کمک می‌کند تنوع‌بخشی جدی‌ای در محتوای آموزشی ایجاد شود و هم دانش‌آموز و هم معلم در فضای عادلانه از آن بهره بگیرد. هر کدام به طبع علاقه‌اش از هر کدام از این قطعات استفاده کند. مثلاً در همین دوران کرونا چند دانش‌آموز بخشی از مباحث درسی را تدریس کرده و در سایت گذاشته بودند که بازدید بالایی داشت و نظرات زیر این فیلم‌ها نشان می‌داد بچه‌ها از یکدیگر می‌آموزند.

۱۲. تهیه فیلم‌های کوتاه آموزشی: توصیه می‌شود فیلم‌های آموزشی بسیار کوتاه تهیه کنند زیرا ویدیو با زمان بالا دیده نمی‌شود. در مقطع ابتدایی بحث یک الی یک‌ونیم تا نهایت ده دقیقه مطرح می‌شود و در متوسطه تا پانزده دقیقه نیز قابل اجرا است مشروط بر این‌که بتوانید بحث را به خوبی پیش ببرید.

۱۳. هفت C: که راجع به مدیریت موثر کلاس درس است، شامل: آرامش

- ۲- CONSISTENT مداومت
- ۳- CONSEQUENCES دست‌آورد
- ۴- CONNECTION ارتباط
- ۵- COLLABORATION هم‌کاری
- ۶- COMMUNICATION معاشرت
- ۷- CHEERFULNESS نشاط

آن‌چه اتفاق افتاده تجربه بین‌المللی است و با توجه به این‌که فضای متغیر است و ثابت نخواهد ماند باید همه بازیگران صحنه شامل معلم، دانش‌آموز، خانواده و دولت را به رسمیت بشناسیم و به نظرات آن‌ها احترام بگذاریم، زیرا هر کدام به تبع جایگاه‌شان اجازه تصمیم‌گیری دارند.

بخش دوم:

اما مهم‌ترین نگرانی، توقف در چرخه آموزش است و بازگشایی مدارس با دو بحث جدی روبه‌رو است. یکی مدیریت ایمنی که بحث‌های متعددی از جمله رعایت پروتکل‌های بهداشتی، فاصله اجتماعی، پیشگیری و مواجهه با اشکال مختلف ابتلا در دانش‌آموز، خانواده وی یا هم‌کلاسی‌هایش را مطرح می‌کند، که شقوق زیادی دارد و باید پروتکل‌هایی برای تک‌تک این موارد نوشته و به‌طور خودکار بر خورد شود. در بخش روانی مسایل جدی وجود دارد که با آن روبه‌رو هستیم.

مبحث بعدی مدیریت آموزش است که به مراتب دشوارتر است. در حالی که مدرسه باز است باید به موازات، فعالیت‌های خود را در حالت تعطیل در نظر بگیرد. چون گروهی از بچه‌ها یا در این گروه قرار دارند و یا خانواده‌ها اجازه حضور نمی‌دهند. مولوی می‌گوید: «گر کسی را خار در پایش خلد/ پای خود را بر روی زانو نهد» بحث بهداشت پیچیدگی زیادی دارد و باید در مدارس آموزش حضوری، غیرحضور و ترکیبی را با هم پیش ببریم در نتیجه مساله را باید پی‌گیری کرد و به جنگ این موضوع رفت. به‌طور جدی سال دشوار، جذاب و پرتنش در پیش داریم که باید جدی گرفته شود و هیچ‌چیز هم ثابت نخواهد بود در نتیجه باید با تغییر از یک وضعیت به وضعیت دیگر خو بگیریم. شیوه‌نامه مدارس در آموزش و پرورش ایران یعنی به اشتراک گذاشتن تجربیات و نظرات کارشناسی بسیار مفید بود. مدارس ما به‌طور مرتب به این اطلاعیه‌ها نیاز دارند.

بخش‌های مهم این شیوه‌نامه شامل موارد زیر است:

۱. تعاریف: مهم‌ترین تعریف در این بخش بیان مفهوم «یادگیری ترکیبی» است که راه‌کاری فقط برای دوران شیوع کرونا نیست بلکه راه‌کاری ادامه‌دار است. یعنی به کارگیری تمام سامانه‌های کمکی برای ادامه راه.

۲. مشخص کردن وظایف مدرسه با توجه به وضعیت کرونا: سه وضعیت قرمز، زرد و سفید با شیوه‌های عمل مربوط به هر وضعیت توسعه و بسط داده شد و یکی از وظایف اصلی این است که هر کس بداند در کدام وضعیت قرار دارد، تا تکلیف خود را بداند. تبیین وظایف و نقش مدیر و مدرسه با توجه به شرایط مختلف قرمز، زرد و سفید. در این شیوه‌نامه از ثبت نام و تشکیل پرونده دانش‌آموز تا مراحل تکمیلی دیگر را با جزئیات کامل بیان شده است. در همین بخش وارد مبحثی می‌شود که مدرسه‌ها در شرایط قرمز و زرد چگونه فعالیت کنند، در چه

۱- CALM